

LUND
UNIVERSITY

Statsvetenskapliga institutionen

STV102
vt 2005
Handledare: Bo Bjurulf

Att bryta Utanförskapet

En diskursanalytisk studie av Folkpartiets integrationspolitik

Max Carlin Nilsson

Abstract

Utifrån ett socialkonstruktivistiskt perspektiv och med en diskursanalytisk metodologi skärskådas Folkpartiet Liberalernas integrationspolitik. Denna politik bör förstås som en strategi att hantera ett ”utanförskap”. Samhällsforskaren Ruth Levitas har i sina studier av brittiska New Labour beskrivit tre diskurser som hon menar dominerar eller har dominerat partiets syn på ”utanförskapet”. Dessa tre diskurser kommer här till användning som modeller för att kunna analysera integrationspolitik. Genom att Levitas diskurser läggs som ett raster över den folkpartistiska integrationspolitiken framträder nya perspektiv. Diskursernas tänkbara konsekvenser för samhällets institutioner och invånare i en svensk kontext undersöks. Ett genomgående tema i uppsatsen är att användningen av begreppet ”utanförskap” medför en kategorisering av människor i två grupper: ”vi” och ”de andra”.

Nyckelord: integrationspolitik, utanförskap, Folkpartiet, diskurs, socialkonstruktivism

Antal tecken: 68316

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Syfte och frågeställning.....	1
1.2	Integrationspolitik?.....	2
1.3	Disposition	2
2	Utgångspunkter	3
2.1	Socialkonstruktivism.....	3
2.2	Diskursanalys	4
2.2.1	Diskursbegreppets definition.....	4
2.2.2	Några metodologiska nyckelbegrepp.....	5
2.2.3	Den diskursiva makten	6
2.2.4	Verklighet, sanning och diskursanalytisk vetenskap.....	7
2.2.5	Att läsa politik som text	7
2.2.6	Material	8
3	Idén om Utanförskapet	10
3.1	Utanförskapsteori	10
3.2	Tre utanförskapdiskurser	11
3.3	Ett diskursivt skifte?.....	14
3.4	Diskursanalytikern och de tre diskurserna	15
4	Folkpartiets integrationspolitiska diskursordning	16
4.1	Sysselsättningens betydelse och antagonister	16
4.1.1	Bidragsberoendet.....	16
4.1.2	Jobbgarantin	17
4.1.3	De hushållsnära och de lågavlönade tjänsterna.....	18
4.1.4	Arbetsrätten	19
4.2	Utanförskapets kultur	20
4.2.1	Två sorters utanförskap	20
4.2.2	Toleransen och kvinnoförtrycket	21
4.2.3	Medborgarskap och språktest.....	23
4.2.4	Missbruket av gästfriheten	23
4.3	Summering	24
4.4	Den diskursiva kategoriseringen och dess dubbla baksida	25
5	Sammanfattning	28
6	Referenslista	29

Vid sidan om min handledare Bo Bjurulf vill jag här passa på att tacka Anders Hellström, forskarstuderande vid institutionen. Hans verksamhet har inspirerat mig att undersöka folkpartistisk integrationspolitik och uppmuntrat mitt val av metodologi; dessutom har han givit mig goda litteraturtips.

1 Inledning

Sommaren 1998 kunde man på Sveriges opinionsbildande nav, DN Debatt¹ läsa att den dåvarande socialdemokratiska riksdagsledamoten Juan Fonseca kritiserade folkpartiet för att de ”inte har någon integrationspolitik” (Fonseca 1998). Detta skrevs för snart sju år sedan, mycket har hänt sedan dess. Idag har folkpartiet en tydlig integrationspolitisk profil och själva hävdar de att integrationspolitiken är en av partiets ”allra viktigaste frågor” (”Bryt utanförskapet!” 2005: 10). En kommentator menar att ”[f]olkpartiet har skärpt sin retorik och blivit tuffare i sina krav [...] samtidigt som man tagit tag i den heta och minerade integrationsfrågan” (Karlsson 2004: 16). Partiets engagemang i integrationsfrågan har tagit sig uttryck i ett antal integrationspolitiska förslag vilka har ägnats stort utrymme i medierna allt sedan 2002 då partiet presenterade programmet ”En ny integrationspolitik”. Medierna har främst intresserat sig för vissa kontroversiella passager i texterna, i fallet med ovan nämnda program var det en oklart formulerad idé om ett obligatoriskt språktest för blivande medborgare. Nu senast var det ett utspel från den folkpartistiska riksdagsledamoten Mauricio Rojas där han talade om ett missbruk av den svenska ”gästfriheten” (Lönnaeus 2005), en tanke som också återfinns i det senaste integrationspolitiska programmet ”Bryt utanförskapet!”. Den mediala uppmärksamheten behöver inte vara obefogad, naturligtvis är formuleringar i centrala politiska dokument intressanta, inte minst eftersom ordens betydelsenyanser i sig kan spegla värderingar. Denna studie avser dock att gå djupare, bakom de kontroversiella yttrandena, och ge nya perspektiv på folkpartiets integrationspolitik.

1.1 Syfte och frågeställning

Uppsatsens övergripande syfte är att bidra till ökad kunskap om, och nya perspektiv på, folkpartiets integrationspolitik. Diskursanalysen² framstår som en utmärkt metodologi att använda i detta syfte även om andra textanalytiska metoder också är tänkbara.

Frågorna som hela tiden väglett mitt arbete kan formuleras som: Hur ser folkpartiets integrationspolitik ut, och hur kan vi förstå den? Mina frågeställningar utvecklas och preciseras närmare löpande i texten eftersom de är så tätt

¹ DN:s debattsida är en av Sveriges mest betydelsefulla opinionsbildande forum. Det är ofta här en mediedebatt dras igång som kan komma att pågå under längre tid. (Ekström & Larsson 2000: 176)

² Se avsnittet ”Diskursanalys” för en presentation av denna metodologi.

sammanbundna med min metodologi och övrig teori. Vi kan redan här kort säga att frågorna med en diskursanalytisk metodologi får formuleringar som:

- vilka *diskurser* präglar politiken?
- vilka *föreställningar om verkligheten* innehåller dessa diskurser?
- vilka *konsekvenser* får diskurserna för samhällets individer och institutioner?

1.2 Integrationspolitik?

Innan vi kan närma oss någon dessa frågor måste vi först veta vad som menas med begreppet ”integrationspolitik”. Det första man som statsvetare associerar till är möjligen frågor om hur EU:s medlemsstater samarbetar. I denna uppsats är det dock en annan typ av integration det är frågan om. Jag ansluter mig till ekonomhistorikern Christer Lundhs definition av begreppet som ”de åtgärder som samhället vidtar för att underlätta invandrades introduktion och integrering i samhället” (2005: 51).

1.3 Disposition

Mitt arbete med uppsatsen har disponerats i två dimensioner: tid och omfång. Tidsmässigt har jag ägnat en stor del åt att sätta mig in i diskursbegreppet, vilket inte är något man gör i en handvändning. Stor hjälp har jag haft av den utmärkta introducerande litteratur som finns tillgänglig även på svenska. Insamlandet av material har gått relativt snabbt och smärtfritt tack vare hjälpsamma personer på folkpartiet (tack, tack!) och de utmärkta elektroniska tjänsterna Presstext och Mediearkivet. Det mest tidskrävande momentet i uppsatsarbetet har utan tvivel varit inläsningen av materialet. Det diskursanalytiska arbetet innebär nämligen att läsningen av materialet måste präglas av omväxlande övergripande tolkning *och* närläsning. Slutligen, nedtecknandet av min analys, som förflutit kvickt och givit mig en lektion i den ädla konsten att fatta mig kort, något jag tidigare inte behärskat fullt ut.

Kanske speglas den tidsmässiga dispositionen i hur upplägget läsaren möter slutligen utformats. Efter en kort inledning ägnar jag några sidor åt att presentera uppsatsens grundperspektiv (socialkonstruktivismen) och metodologi (diskursanalysen). De viktigaste materialrelaterade reflektioner och överväganden som en diskursanalytiker gör presenteras inom min genomgång av denna metodologi. Övrig teori presenteras av läsbarhetsskäl fortlöpande i uppsatsen där de kommer till användning. Ett eget kapitel ägnas åt det i folkpartistisk integrationspolitik så centrala begreppet ”utanförskap” och dess diskurser. Därefter följer min analys och problematisering av materialet. Avslutningsvis sammanfattar jag mina viktigaste poänger och slutsatser.

2 Utgångspunkter

2.1 Socialkonstruktivism

Socialkonstruktivismen³ kan sägas vara min uppsats grundperspektiv, ett slags metateori med ontologiska och epistemologiska grundantaganden. Perspektivet är en så bred teoribildning att den enklast karakteriseras genom att nämna några premisser som hela fältet ställer upp på.

Fundamentalt är att kunskapen vi har om världen inte är att betrakta som objektivt sann. Vår kunskap är snarare en effekt av vårt sätt att kategorisera världen än en reflektion av ontologiska faktum. Man intar alltså en mycket kritisk hållning till det som de flesta av oss accepterar som ”självklar kunskap”. Vidare är våra uppfattningar om världen varken nödvändigt sanna eller nödvändigt falska utan bara tillfälligt sanna eller falska. Till detta hör en antiessentialistisk syn på identiteter, dvs. uppfattningen att dessa är socialt konstruerade och inte ett uttryck för några ”äka” inneboende karaktäristiska. En socialkonstruktivist menar också att kunskapen formas och transformeras i sociala processer. I dessa processer sker uppbyggnaden av, och kampen om, gemensamma sanningar. Slutligen betonas att det finns ett starkt samband mellan kunskap och social handling. Detta eftersom given kunskap leder till att en viss handling framstår som naturlig och en annan som otänkbar. Hur kunskapen ser ut får därmed konkreta sociala konsekvenser. (efter Burr 1995: 3f; Winther Jörgensen & Phillips 2000: 11-12) Sammanfattningsvis kan man alltså säga att perspektivet, precis som ordet ”socialkonstruktivism” antyder, betraktar verkligheten som en social konstruktion. Denna grundläggande utgångspunkt är helt central för förståelsen av min uppsats.

³ I litteraturen stöter man på både ”socialkonstruktionism” och ”socialkonstruktivism” som synonyma benämningar på den teori som i detta arbete konsekvent kallas ”socialkonstruktivism”. Jag väljer denna beteckning eftersom den dominerar i just de skrifter jag tagit del av.

2.2 Diskursanalys

Statsvetaren David Howarth noterar att begreppet diskurs fått stor spridning inom samhällsvetenskapen men menar att de underliggande föreställningarna detta begrepp bygger på i många studier har ägnats otillräcklig uppmärksamhet (2000: ix); denna studie har ambitionen att i detta avseende vara annorlunda. Vad Howarth vill uppmärksamma är det faktum att teori och metod är intimt förbundna i diskursanalys (Hall 2003: 133; Winther Jørgensen & Phillips 2000: 10). En socialkonstruktivistisk grundhållning är nödvändig där diskursanalys används (Börjesson 2003: 25).

Om socialkonstruktivism, som konstaterats ovan, innebär att verkligheten ska förstås som en social konstruktion riktar diskursanalysen vår uppmärksamhet mot att verkligheten också är en språklig konstruktion. I detta avseende kan den sägas vara del av den s.k. ”språkliga vändningen” inom filosofin och samhällsvetenskap (Börjesson 2003: 16; Howarth 2000: 16). De kategoriseringar av världen - som enligt socialkonstruktivismen är det vi upplever som kunskap – skapas i språket (Neumann 2003: 35). Kategoriseringen av världen är det som strukturerar vår sociala verklighet så att den framstår som meningsfull för oss. Att det föreligger mening är ett villkor för socialt handlande. Som diskursanalytiker vill man ofta undersöka förutsättningarna för att handlande skall kunna ske. Det är därför diskursanalysen lägger så stor vikt vid att analysera mening. På ett fundamentalt plan sker detta meningsskapande i språket. Därför framstår text (språk i arbete), som analysobjektet framför andra för diskursanalytikern. (Neumann 2003: 37)

2.2.1 Diskursbegreppets definition

Vad menar vi då med begreppet diskurs? Begreppet är mycket komplext och inte heller råder det någon bred enighet om dess innebörd men initialt kan vi definiera det som ett bestämt sätt att tala om och förstå (delar av) världen (Winther Jørgensen & Phillips 2000: 7). Definitionen antyder att diskurs har en dubbel innebörd, den är dels en beskrivning av världen, men den styr också vårt sätt att tänka i den. Centralgestalten inom diskursanalys, idéhistorikern Michel Foucault, har definierat diskurs som ”praktiker som systematiskt formar de objekt om vilka de uttalar sig” (Foucault citerad i Howarth 2000: 7).⁴ Diskursen gör anspråk på att genom sina kategoriseringar tolka verkligheten men i själva verket medverkar den till att generera denna verklighet. Diskursen innehåller nämligen ett antal försanthållanden om hur världen ska uppfattas (Bergström & Boréus 2000: 225). En annan aspekt av diskursernas verklighetskonstituerande effekt är deras förmåga skapa grupper och kollektiva identiteter (Winther Jørgensen & Phillips

⁴ I sina ganska svårtillgängliga texter har Foucault givit flera, ofta motstridiga, definitioner av begreppet. Se Neumann (2003: 17) för en diskussion i ämnet.

2000: 139). Detta får betydelse i denna studie som bl.a. tar upp hur kategorierna ”vi” och ”de andra” konstitueras, befästs och fylls med innehåll i diskurser.

Definitionen av ”diskurs” som varit vägledande i mitt arbete hämtar jag från statsvetaren Iver B. Neumann som sammanfattar begreppet på följande vis:

En diskurs är ett system för skapande av en uppsättning utsagor och praktiker som, genom att få fotfäste inom olika institutioner, kan framstå som mer eller mindre normala. Systemet är verklighetskonstituerande för sina bärare och uppvisar en viss ordning i sitt mönster av sociala relationer. (2003: 17)

För att levandegöra denna teoretiska definition vill jag koppla den till min uppsats och vad de olika termerna som Neumann nämner representerar i min undersökning. Låt oss börja med ”utsagan”, som är den minsta analysenheten vid diskursanalys (Neumann 2003: 157). I mitt material utgörs denna av de minsta betydelsebärande delarna i de politiska förslag som presenteras. Med ”praktikerna” menas, i min uppsats, det sociala handlande som blir resultatet av den förslagna politiken. Utsagornas och praktikernas förmåga att framstå som ”mer eller mindre normala” är ett uttryck för diskursernas *potential för makt*⁵. ”Institutionerna” i vilka diskurser kan få fotfäste är hos mig främst Folkpartiet Liberalerna. ”Ordningen i mönstret av de sociala relationerna” är de konsekvenser för relationen mellan olika grupper och samhället i stort som följer av den diskursiva kategoriseringen av människor. Med denna grundläggande förståelse av begreppet diskurs kan jag nu presentera de, för min studie, viktigaste nyckelbegreppen inom diskursanalysen.

2.2.2 Några metodologiska nyckelbegrepp

Lämpligen börjar vi med det lingvistiska begreppet *tecken*. Den språkfilosofi diskursanalysen bygger på menar att benämningarna vi har på olika fenomen, tecknen, inte har någon naturlig koppling till fenomenet de beskriver i sig utan får sin betydelse genom hur de koppas till andra tecken. Ett exempel: tecknet ”mössa” får sin betydelse inte genom att säga något om fenomenet det beskriver utan genom att det skiljer sig från t.ex. tecknen ”hatt” och ”hjälm”.⁶ Med hjälp av tecken görs utsagor som vi tidigare sett sammantagna bygger en diskurs.

Helt central i min uppsats är *diskursordningen*. Diskursordning är benämningen på en grupp diskurser som alla opererar på ett och samma sociala område, ofta i samklang men också i konflikt (Winther Jörgensen & Phillips 2000: 34, 65). Den utgör klangbotten för analysen genom att fungera som undersökningens inramning av mer konkreta diskursiva uttryck (Winther Jörgensen & Phillips 2000: 134-135). När man sätter en diskursordning som ram för sin undersökning blir det möjligt att ringa in en samling diskurser för analys

⁵ Se avsnittet ”Den diskursiva makten”.

⁶ Denna språkfilosofi, den strukturalistiska, introducerades av språkforskaren Ferdinand de Saussure och hör till de viktigaste idéhistoriska inspirationskällorna bakom diskursanalysen.

(Winther Jørgensen & Phillips 2000: 135). Jag har valt att betrakta folkpartiets integrationspolitik som en diskursordning på vilken (åtminstone) två olika diskurser verkar.⁷

Att identifiera en *flytande signifikant* kan vara en ingång till en diskurs (Winther Jørgensen & Phillips 2000: 36-37) och ett sätt att skilja de olika diskurserna på diskursordningen åt. En flytande signifikant är ett viktigt tecken vars innehåll de olika diskurserna har olika uppfattningar om. På folkpartiets integrationspolitiska diskursordning är ”utanförskapet” en flytande signifikant åt vilken de olika diskurserna försöker ge innehåll, var och en på sitt eget sätt. Diskursordningar är ofta, men inte alltid, knutna till en viss institution (Winther Jørgensen & Phillips 2000: 134). Genom att granska olika diskurser i samma diskursordning blir det uppenbart vilka försanthållanden alla diskurser delar och hur de skiljer sig åt. En speciell typ av flytande signifikant är *nodalpunkten* som är ett privilegierat tecken i en diskurs som andra tecken ordnas kring för att få sin betydelse (Winther Jørgensen & Phillips 2000: 35). Till skillnad från den flytande signifikanten behöver nodalpunkten inte finnas i flera olika diskurser på en och samma diskursordning.

Se där, de viktigaste begreppen i min diskursanalys är presenterade. Den som är ”ortodox” bekännare till en viss diskursanalytisk skola kanske irriterar sig på att jag hämtat begrepp från flera olika diskursanalytiska skolor. Förklaringen till detta beteende är helt enkelt att jag - för att fortsätta tala i religiösa termer - inte är rättrogen enligt någon sådan skola då jag inte menar att detta är nödvändigt. Jag får medhåll av sociologen Mats Börjesson (2003: 26). Istället ansluter jag mig till Winther Jørgensen & Phillips ”integrerade perspektiv”; ett diskursanalytiskt ideal i vilket det är fullt acceptabelt att plocka russinerna ur den diskursanalytiska kakan. Enligt detta perspektiv har de olika skolorna olika styrkor och man kan med fördel hämta inspiration i dem alla. Dessutom tillåter perspektivet att man hämtar element från andra teorier än den diskursanalytiska om dessa kan vara lämpliga verktyg i forskningsarbetet. (Winther Jørgensen & Phillips: 131) En förutsättning för integreringen av annan teori är naturligtvis att den har vetenskapsfilosofiska grunder som passar in i en diskursanalys (Winther Jørgensen & Phillips: 141-142). De vetenskapsfilosofiska utgångspunkterna hos alla teoretiska element jag inkomponerat i min uppsats har därför undersökts.

2.2.3 Den diskursiva makten

En styrka med diskursanalytisk metodologi är möjligheterna att studera makt (Bergström & Boréus 2000: 255). Dess förmåga att synliggöra uttryck för politisk makt är en av anledningarna till att metodologin känns så relevant i statsvetenskapen; makt är ju politikens valuta (Hague Harrop & Breslin 1998: 9) och politik statsvetarens studieobjekt (Lundquist 1993: 24). En vanlig definition av makt är statsvetaren Robert Dahls. Makt utövas när aktör A förmår B att göra

⁷ Dessa diskurser presenteras i avsnittet ”Tre utanförskapsdiskurser”.

något mot dennes vilja (Dahl 1957: 201f). Definitionen är inte användbar inom diskursanalys. Här utövas makten inte av ett subjekt utan är något som existerar överallt i diskursen och innebär restriktioner för några och möjligheter för åter andra (Bergström & Boréus 2000: 225). Kunskap och sanningar, i form av våra kategoriseringar av världen, är intimt förbundna med makt eftersom vi styrs av dessa när vi tänker och handlar socialt genom att vissa handlingar framstår som möjliga och andra otänkbara. Makten är alltså inte enbart disciplinär utan har också en kreativ sida. (Winther Jørgensen & Phillips 2000: 20)

Jag menar emellertid att diskursanalysens sätt att hantera makt inte är oproblematiskt. Genom att säga att alla diskursiva utsagor är exempel på maktutövande säger man samtidigt att ett tillstånd utan makt inte existerar (Bergström & Boréus 2000: 256). I och med detta menar jag att innehållet i begreppet makt har urholkats så till den grad att det inte längre är analytiskt användbart. För att komma runt problemet tar jag hjälp av statsvetaren Martin Hall som istället väljer att tala om en *potential för makt* hellre än ”makt” (Hall 2004: 100). Detta eftersom han i likhet med mig tilldelar begreppet makt en ”starkare” betydelse än den traditionellt fått i diskursanalysen. Diskurserna denna uppsats behandlar utövar *en potential för makt*.

2.2.4 Verklighet, sanning och diskursanalytisk vetenskap

Den ontologiska frågan om huruvida det finns en verklighet utanför diskursen eller ej har olika diskursanalytiska skolor olika svar på. Själv menar jag att diskursanalytikerns vetenskapsteori saknar möjligheter att bemöta frågan. Detta betyder inte att en socialkonstruktivistisk/diskursanalytisk samhällsvetenskap blir oanvändbar eftersom forskningsobjektet i sig är en social konstruktion. Forskaren kan därför bidra till att producera nya perspektiv på vår konstruerade verklighet (Hall 2003: 133). Tills vidare nöjer jag mig med att, i likhet med Neumann konstatera att ”världen som den framträder för oss, befinner sig i flux, det vill säga i ständig förändring” (2003: 159).

Den epistemologiska frågan om vi kan få reda på ”sanningen om verkligheten” menar jag bör besvaras nekande. Eftersom ingen, inte ens diskursanalytikern kan stiga ur en diskurs är det omöjligt att hitta ”sanningen”; detta skulle ju kräva att det var möjligt att placera sig på en objektiv åskådarplats utanför diskurserna (Winther Jørgensen & Phillips 2000: 21). Vetenskapens uppgift kan därför inte vara att slå fast sanningen en gång för alla. Detta behöver inte vara ett problem så länge man är medveten om förhållandet. En viktig poäng med diskursanalys är istället att ifrågasätta invanda sanningar om den sociala verkligheten. Verkligheten är så mångfacetterad att många perspektiv behövs för att en givande bild av den skall framträda. Jag förespråkar en pluralistisk vetenskapsfilosofi.

2.2.5 Att läsa politik som text

En fördel med att ha text som analysobjekt är att det alltid är möjligt att läsa sociala fenomen som text (Neumann 2003: 37). I denna uppsats är det den sociala praktiken politik och mer specifikt integrationspolitik som läses som text med syftet att uppmärksamma dess mening och vilka kategoriseringar den bygger på. Det skall medges att läsningen av politiken som text underlättats av att folkpartiet inte är ett regeringsbärande parti och att deras integrationspolitik därför än så länge bara *är* text. I någon mening medför detta en brist i undersökningen om den beskrivs som en studie i integrationspolitik. Jag ansluter mig till Lennart Lundquists försök att inringa statsvetarens studieobjekt politik som ”auktoritativ värdefördelning genom offentlig maktutövning” (1993: 29). Implementerings- sidan i den politiska processen, dvs. den offentliga förvaltningen, är i allra högsta grad politisk då den på ett direkt sätt rör den konkreta värdefördelningen i samhället (Rothstein 1997: 50). En undersökning av integrationspolitik i dess egentliga mening hade i idealfallet alltså även sysselsatt sig med den politiska effektsidan då endast detta täcker in vad individerna i Sverige upplever som integrationspolitik. Vid en partipolitisk undersökning som denna blir en sådan heltäckande studie möjlig endast vid undersökningen av integrationspolitiken hos ett regeringsbärande parti. Till det naturliga materialurvalet hade då hört t.ex. propositioner men diskursanalytikern hade också kunnat läsa sociala praktiker och institutioner som existerar ute i samhället (närmast till hands i detta fall är Arbetsmarknadsstyrelsen och Integrationsverket) som text. Sociologen Ruth Levitas, vars teori⁸ mycket av min uppsats bygger på, har gjort just detta. Hon har med diskursanalytisk metodologi studerat brittiska New Labours integrationspolitik. Tack vare att hon undersöker ett regeringsbärande parti kan hennes undersökning bli heltäckande. Eftersom folkpartiet är ett oppositionsparti (i alla fall på den nivå denna undersökning handlar om, nämligen den nationella), innebär detta att vad min studie undersöker är en *latent* integrationspolitik.

2.2.6 Material

Foucault vidhöll att diskursanalytikern skulle ”läsa allt, studera allting” (Neumann 2003: 51). Detta är naturligtvis inte praktiskt genomförbart ens vid en tematiskt avgränsad studie som denna. Neumann menar att man vid en viss tidpunkt med ett gott samvete kan säga att man läst tillräckligt fast man ännu inte läst allt (ibid.). Denna studie bygger på ett, till antalet sidor, relativt omfattande material. Materialet är av olika typer; det rör sig dels om texter men också om muntliga källor (även om dessa sedan transkriberats och kommit analysen till godo i form av citat i olika texter). Att konstatera att innehållet i olika typer av material (t.ex. skriftliga och verbala) är del av en och samma diskurs blir möjligt först då de ger samma generella helhetsbild (Burr 1995: 50) och låter sig inte göras enbart på basis av att de är tematiskt lika eller att de har vissa detaljer gemensamt.

⁸ Levitas teori presenteras i avsnittet ”Utanförskapsteori”.

Vissa texter i mitt material är *monument*, dvs. texter som fungerar som knutpunkter i diskursen (Neumann 2003: 49, 157), till vilka det inomdiskursivt ofta refereras till. Begreppet är användbart vid avgränsning av diskurser (ibid.) och har därför varit vägledande när jag valt ut mitt material. Folkpartistiska tidningsartiklar, riksdagsmotioner samt intervjuer med partiföreträdare etc. som förhåller sig till monumenten kan då sägas vara relevanta för min undersökning. I mitt material är programmet ”En ny integrationspolitik” från 2002, rapporten ”Utanförskapets karta” från 2004 samt programförslaget ”Bryt utanförskapet!” från i år exempel på monument.

Den övriga teoretiska litteraturen⁹ som har varit viktig i mitt arbete introduceras inte här i materialavsnittet utan presenteras löpande efterhand som den används.

⁹ Litteraturen är till stor del på engelska. Av språkbehandlingsskäl ett visst översättningsarbete varit tillkallat. Översättningarna är alltid mina egna. Speciellt centralt i denna text är begreppet ”social exclusion” som konsekvent översätts till ”utanförskap”, inte en helt ordagrann översättning alltså, men den överensstämmer med folkpartiets egen förståelse av begreppet ”social exclusion” (jfr ”Bryt utanförskapet” 2005: 16).

3 Idén om Utanförskapet

Integrationspolitik handlar om utanförskap och kampen mot utanförskapet.
("Bryt utanförskapet!" 2005: 10)

Folkpartiets integrationspolitik bör främst förstås som en politik ägnad åt att "bryta utanförskapet". Redan namnen på flera av partiets integrationspolitiska skrifter vittnar om detta, de har titlar som "Bryt utanförskapet!" och "Utanförskapets karta". Politiken säger sig syfta till att föra människor i utanförskap in i samhället. Folkpartiet är inte ensamt om att i sin retorik nyttja begreppet "utanförskap", det har fått spridning i europeisk politisk i stort (Levitas 1998: 22).

En anledning till begreppets popularitet i politisk diskurs kan sägas vara dess elasticitet. Begreppet implicerar inte mycket i sig utan kan innehålla nästan vilka föreställningar om orsaker bakom, och strategier mot, "utanförskapet" som helst. Man kan förvänta sig att de allra flesta håller med om att det är behjärtansvärt att bekämpa "utanförskapet". På detta sätt kan samhällsopinioner med olika värderingsgrunder alltså sluta upp bakom ett och samma begrepp.¹⁰

I min undersökning avser jag utreda "utanförskapets" betydelse i sin folkpartistiska tappning. Med min diskursanalytiska metodologi kan det uttryckas som att jag undersöker hur olika diskurser på den folkpartistiska integrationspolitiska diskursordningen söker ge betydelse åt den flytande signifikanten "utanförskap", var och en på sitt eget sätt.

3.1 Utanförskapsteori

Hur går man då tillväga för att veta hur man skall förhålla sig till den diskursordning på vilken de diskursiva uttryck man är intresserad av att undersöka opererar? Winther Jörgensen och Phillips menar att man ska "förhålla sig strategiskt intertextuellt" (2000: 134). Detta innebär att man bör läsa andra undersökningar för att få en fingervisning om hur mönstren ser ut i den sociala domän som är fokus för ens analys, vilket för övrigt är helt i enlighet med idealet om en kumulativ vetenskap (Esaiasson et al. 2003: 18). Då folkpartiets

¹⁰ Med detta inte sagt att användningen av begreppet i sig, med dess givna indelning av samhället i en inkluderad och en exkluderad del ("utanförskapet"), inte går att problematisera. Se avsnittet "Den diskursiva kategoriseringen och dess dubbla baksida".

integrationspolitik i huvudsak handlar om utanförskap och hur detta kan brytas har jag sökt undersökningar som behandlat just detta tema. Sociologen Ruth Levitas har i en uppmärksam studie (1998) påbörjat en undersökning av den politik hos brittiska New Labour som syftar till att bryta utanförskapet. Forskningen har vidare resulterat i ett antal artiklar och konferens papers (t.ex. Levitas 1999; Levitas 2003).¹¹ Hon arbetar med diskursanalytisk metodologi och har identifierat tre viktiga diskurser som opererar på diskursordningen (även om hon själv inte talar om en ”diskursordning”).

Vad Levitas gjort är att hon utifrån empiri (beskrivningar av New Labours integrationspolitik) utvecklat modeller – eller med weberiansk terminologi idealtyper – ägnade åt att ge ökad förståelse för partiets integrationspolitik. Detta genom att visa hur olika diskursivt givna innebörder av begreppet ”socialt utanförskap” får konsekvenser för utformningen av integrationspolitiken (jfr Levitas 1998: 3). I min studie använder jag hennes modeller som analytiska mallar för att hjälpa oss att få nya perspektiv på folkpartiets integrationspolitik.

Levitas undersöker inte specifikt invandrarnas utanförskap och deras vägar till integration enligt New Labour utan har ett bredare anslag där utanförskapet definieras i sociala, politiska och ekonomiska termer utan hänsyn till etnicitet. Det samma gäller även för folkpartiets integrationspolitik, även om den till allra största delen behandlar just invandrarnas utanförskap. Det kan invändas att det generella utanförskapet och just invandrarnas utanförskap är två olika problem som angrips politiskt på olika sätt. Detta är enligt mig en felsyn. För det första vederläggs denna invändning genom att diskurserna Levitas funnit - vilket visas i denna uppsats - är dominerande också i folkpartiets politik som ju huvudsakligen syftar till att bryta just invandrarnas utanförskap. Därtill implicerar en sådan invändning att ett socialt, politiskt och ekonomiskt utanförskap skulle vara väsensskilt för olika personer beroende på deras etnicitet, vilket från en socialkonstruktivistisk utgångspunkt kan förkastas.

3.2 Tre utanförskapsdiskurser

Levitas har valt att ge de tre diskurserna hon identifierat dels ett namn som beskriver deras karaktär men också litet lustiga men smidiga akronymer, de lyder som följer: Redistributionist discourse, med förkortningen RED, Moral Underclass discourse, MUD samt slutligen Social integrationist discourse, SID. Som sagts ovan skiljer de tre diskurserna sig, på ett grundläggande plan, åt genom hur de ger mening åt den flytande signifikanten ”utanförskap”, dvs. hur de definierar utanförskapets natur och orsaker vilket medför att de har olika förslag till hur integrationen kan uppnås (Levitas 1998: 7). Diskurserna har olika ursprung och i en idéhistorisk analys följer Levitas dem bakåt i tiden till olika miljöer och

¹¹ Levitas (1998) har just utkommit i en ny upplaga. Det är naturligtvis viktigt att hålla sig till de senaste upplagorna av litteratur men denna har jag dessvärre inte haft tillgång till.

filosofer. En redogörelse för diskursernas genealogi kommer av utrymmesmässiga skäl att utelämnas i denna text.¹² Något svepande vill jag dock tolka Levitas som att RED tar avstamp i socialistiska tankegångar, att innehållet i MUD har konservativa föregångare och att SID bäst förstås utifrån en liberalistisk utgångspunkt.

Det är inte möjligt att *definiera* de olika diskurserna just eftersom det är diskurser det är frågan om, istället kan vi *karaktärisera* dem. Skildringen som här görs av Levitas tre diskurser är inte lika komplett som den författaren själv presenterar i sina texter. Det är inte fråga om några förändringar i hennes modeller – självklart motsäger inte mina presentationer av diskurserna något hon påstår – istället saknas någon dimension.¹³ Låt oss så börja med att beskriva RED:

- i. Den hävdar att fattigdom är den primära orsaken till utanförskap
- ii. Den ser höjda bidragsnivåer som metoden framför andra att bekämpa fattigdomen
- iii. Den har fokus på processerna som producerar ojämlikhet, inte bara på utanförskapet i sig
- iv. Den implicerar en radikal minskning av ojämlikhet och omfördelning av resurser och makt
(efter Levitas 1998: 14; Levitas 1999: 5)

Så raskt över till den andra diskursen, MUD:

- i. Den menar att de som lever i utanförskap är kulturellt annorlunda jämfört med de övriga individerna
- ii. Den fokuserar hellre på beteendet hos dem som lever i utanförskap snarare än hela samhällets struktur
- iii. Den ser bidrag som något dåligt snarare än gott för bidragstagarna då det leder till ”beroende”
- iv. Den intresserar sig för moral och angriper opassande beteende, så som sysslöshet och kriminalitet bland unga män och oansvariga sexualvanor hos kvinnor
(efter Levitas 1998: 21; Levitas 1999: 6-7)

Med andra ord är både orsaken till, och den potentiella lösningen på, problemet med utanförskapet beläget på ett moraliskt och kulturellt plan. Därför är det självklart inom MUD att ”vi” ska disciplinera ”de andra” (de som lever i utanförskap), moraliskt och på detta sätt uppnå integration. Problematiken finns hos ”de andra”, som har bristande moral, vilka ”vi” ska förändra (disciplinera) och på detta sätt låta bli en del av helheten.

¹² Den nyfikne hänvisas till Levitas (1998), se i första hand kapitel ett och nio.

¹³ En av dessa är genusaspekten. En inte obetydlig del i Levitas teori är genusperspektivet vilket bland annat yttrar sig genom att hon konsekvent undersöker de olika diskursernas förmåga att värdesätta obetalt arbete. På grund av platsbrist saknas denna dimension i min studie vilket är att beklaga.

Slutligen SID:

- i. Den menar att deltagande i betalt arbete är vad som definierar integration
- ii. Den tenderar att dölja ojämlikheter mellan människor med betalda arbeten
- iii. Den underminerar legitimiteten i att inte delta i betalt arbete
(efter Levitas 1998: 26-27; Levitas 1999: 7)

Tecknet ”integrerad” har här blivit diskursivt konstruerat som något invandraren *har att bli* genom att arbeta. SID menar att samhällsintegrationen kommer ur arbetet i sig, inte från de ökade möjligheter till integration som en lön innebär utan betonar framförallt de icke-pekuniära fördelarna med ett arbete såsom ökat självförtroende och starkare identitet. Eftersom det inom diskursen är sant att sysselsättning i betalt arbete är avgörande för integrationen innebär detta att politiken måste fokusera på att sätta människor i arbete; om så behövs med hjälp av tvång (Levitas 1999: 15). Med diskursanalytisk terminologi kan man säga att det är en *handlingsbetingelse* för MUD och SID att förorda nedskärningar i socialförsäkringssystemen eftersom det inom diskursen är sant att bidrag leder till ett beroende som hindrar ”de andra” - de som lever i utanförskapet - från att arbeta vilket innebär att integrationen omöjliggörs.

Diskurserna skiljer sig, som sagts ovan, åt genom sin syn på vad den flytande signifikanten ”utanförskap” har för betydelse; vad det är ”de andra” saknar, som gör att de lever i ”utanförskap”. Levitas uttrycker detta på ett enkelt sätt:

To oversimplify: the three discourses differ in what the poor/excluded are seen to lack: In RED, they have no money; in SID they have no (paid) work; in MUD they have no morals. (Levitas 2003)¹⁴

Inom MUD och SID riktas fokus på ”de andra”, de som lever i utanförskap, vilka här betraktas som en moralisk fara respektive potentiella arbetare (ibid.). RED däremot betraktar snarast utanförskapet som en effekt av en otillräcklig omfördelningspolitik.

Vårt att notera är att de tre diskurserna också skiljer sig åt genom sina uppfattningar om *varför* frågan om utanförskapet är politiskt viktig. RED ser brytandet av utanförskapet som ett led i en radikal politik syftande till att motverka ojämlikheten i samhället. SID betonar dels de samhällsekonomiska fördelarna med en befolkning i sysselsättning men motiveras också av omsorg om ”de andra” som skulle må bättre om hade ett arbete. MUD:s engagemang mot utanförskapet motiveras av oro. En oro dels för de negativa konsekvenserna av utanförskapets distinkta kultur och moral och dels för att klyftan mellan ”oss” och de som lever i utanförskapet upplevs som ett hot mot hela samhällsordningen.

¹⁴ P.g.a. att Levitas (2003) är ett html-dokument utan sidnummer saknas hänvisning till någon specifik sida. Detta gäller alla referenser till detta paper i uppsatsen.

(Levitas 2003) Följande citat är exempel på hur dessa typer av oro tar sig uttryck i mitt material:

Fadime Sahindals och Pela Atroshis tragiska öde exemplifierar på ett ytterst dramatiskt sätt denna typ av konfliktsituationer [mellan ”vår” och ”de andras” kultur], som med all sannolikhet kommer att bli allt vanligare i framtiden. (”Bryt utanförskapet!” 2005: 14)

Sverige befinner sig farligt nära den punkt då de etniska och sociala konflikterna kan urarta i öppna kravaller och andra ytterst tragiska händelser. (”Utanförskapets karta” 2004: 6)

3.3 Ett diskursivt skifte?

En viktig poäng med Levitas studie är att hon visar hur det skett ett diskursivt skifte inom New Labour från RED till MUD och SID (1998: 28). Med min diskursanalytiska terminologi skulle detta uttryckas som att hon kartlägger den diskursiva kamp på diskursordningen som håller på att förloras av RED till förmån för en kombination av MUD och SID. Detta är intressant och anmärkningsvärt med tanke på att New Labour är ett socialdemokratiskt parti. I mitt material däremot finns få spår av RED. Istället för att fungera som en diskurs, i betydelsen verklighetskonstituerande mönster, figurerar RED i mitt material som en slags kontrast till folkpartistisk politik, en skugga som partiet vill ta avstånd från. Denna skugga kastas från dagens svenska integrationspolitik till vilken folkpartiet förhåller sig polemiskt. RED med sin tro på samhällets möjligheter att bekämpa utanförskapet med bidragsverktyget associeras i materialet med socialdemokraterna och en ”ta-hand-om-modell” som folkpartiet inte ser som god integrationspolitik (jfr bl.a. ”Bryt utanförskapet!” 2005: 28). Dessa skillnader på New Labours och folkpartiets diskursordning är inte förvånande då dessa partier har helt olika ideologisk historia; snarare skulle motsatt förhållande vara en orsak att höja på ögonbrynen.

Som nämndes i inledningen har lanseringen av integrationspolitiska förslag och rapporter från folkpartiet under senare tid väckt stor uppståndelse i media. Neumann skriver om publiceringen av nya texter:

När det blir liv och rörelse brukar orsaken ofta vara att något nytt har inträffat, något som bemöts med olika försök till begränsning från dem som dominerar diskursen. (2003: 49)

Det är alltså inte otroligt att något nytt har hänt på den integrationspolitiska diskursordningen men avsikten med min studie är inte att påvisa något diskursivt skifte. Mitt intresse kretsar istället kring politiken som den ser ut idag. All ”liv och rörelse” har dock fångat min uppmärksamhet och lett mig till ett intressant politikområde.

3.4 Diskursanalytikern och de tre diskurserna

Levitas förhåller sig på intet sätt neutral till de diskurser hon identifierat, MUD beskriver hon t.ex. som "a highly problematic discourse" (1998 :21) och RED är för henne ett integrationspolitiskt föredöme. Detta hänger förmodligen samman med hennes egen politiska åskådning; hon beskriver sig som socialist (Levitas 1998: 6). Detta är ett utmärkt exempel på hur forskaren själv är inbäddad i diskursen han eller hon undersöker och att detta påverkar analysens resultat. Dock menar jag att det är tveksamt om Levitas, utifrån socialkonstruktivismens/diskursanalysens epistemologi, egentligen kan säga att en diskurs ligger närmre sanningen om hur en "bra" diskurs ser ut än en annan. Jag menar att diskursanalytikerns uppgift istället blir att visa *hur* diskursen är uppbyggd och vilka sociala konsekvenser den får. I min studie undviker jag att värdera diskurserna; problematiserar dem gör jag däremot. En medvetenhet hos läsaren om att inte heller jag kan stiga utanför diskursen och presentera någon objektiv sanning är dock nödvändig.

4 Folkpartiets integrationspolitiska diskursordning

I detta avsnitt presenterar jag min analys av materialet. Detta genomförs genom att jag går igenom och lyfter fram teman som är centrala i materialet. Jag har lagt Levitas modeller som ett raster över mitt material för att kunna tolka politiken och kan därmed visa vilka diskurser som uppträder på den folkpartistiska integrationspolitiska diskursordningen och vilka, bl.a. institutionella, konsekvenser dessa får i kontexten.

Det är omöjligt att inom uppsatsens omfång få plats med en genomgång av hela min tolkning av materialet. Därför har jag varit noga med att välja ut exempel som tydliggör, vad jag funnit vara, generella tendenser i materialet.

Genom att citera rikligt får läsaren möjlighet bedöma mina tolkningar. I någon mån hoppas jag detta kan kompensera för det omöjliga i att med diskursanalytisk metodologi uppnå intersubjektivitet.

4.1 Sysselsättningens betydelse och antagonister

De integrationspolitiska förslag jag presenterar under denna rubrik har det gemensamt att de på ett eller annat sätt anknyter till föreställningen om sysselsättningen av ”de andra” som det viktigaste integrationspolitiska verktyget. Förslagen, som vi ska se nedan, präglas både av SID och MUD.

4.1.1 Bidragsberoendet

Föreställningen om ”bidragsberoendet” är centralt i folkpartistisk integrationspolitik. En fingervisning om detta får man redan genom att betrakta några av titlarna på de integrationspolitiska skrifter partiet låtit publicera. En rapport har titeln ”Bryt bidragsberoende och utanförskap”, en annan ”Bryt utanförskapet, bekämpa bidragsberoendet! Ett liberalt aktionsprogram för arbete istället för bidrag”.

Vid fokuseringen på ”bidragsberoendet” går MUD ofta hand i hand med SID:

Alla bidragssystem bör analyseras utifrån aspekten att mer måste göras för att främja arbete. De största systemen som måste reformeras är a-kassan, sjukförsäkringen och förtidspensionerna. I ett utanförskapsperspektiv är det emellertid en reform av socialbidraget, också i form av introduktionsersättning för flyktingar och deras anhöriga, som måste prioriteras. (”Bryt utanförskapet!” 2005: 35)

Syftet är alltså att ”främja arbete” (SID), metoden är att disciplinera de som lever i utanförskap genom nedskärningar i bidragssystemen (MUD). Diskursens konsekvenser för samhällets institutioner, i detta fall reformeringen av socialförsäkringssystemen, behöver här inte ens avtäckas av diskursanalytikern, de ligger i öppen dager.

Där SID betonar arbetets betydelse för integrationen är det MUD som talar när ”bidragsberoendet” eller ”bidragskulturen” betraktas som anledningen till att de som lever i utanförskap inte *vill* arbeta. En illustration:

Vi är djupt oroad över utanförskapets utbredning och den utveckling som allt mer delar Sverige mellan de som bidrar och känner sig behövda och de som kunde bidra men lever som bidragstagare. (”Bryt utanförskapet!” 2005: 10)

Det centrala ordet här är ”kunde”. De som lever i utanförskap ”kunde” alltså bidra men av något skäl gör de inte det utan lever istället ”som bidragstagare”. Menar folkpartiet att ”de andra” inte har möjlighet att bidra till samhället (på grund av exempelvis diskriminering) eller menar de att ”de andra” vill leva som bidragstagare? Följande citat sprider ljus över frågetecknet:

Vi säger att de som är friska inte ska leva på bidrag. Men vi är naturligtvis medvetna om att det inte alltid är så lätt att avgöra vem som är frisk och vem som är sjuk. En och samma människa kan i själva verket vara både frisk och sjuk, samtidigt. Man kan välja att ta fasta på det sjuka. Men man kan också välja att ta fasta på det friska. [...] På samma sätt som det kan vara svårt för en läkare att neka en person sjukskrivning kan det vara svårt för en socialsekreterare eller arbetsförmedlare att neka en person fortsatta bidrag, som personen själv argumenterar för. Men på längre sikt ligger det i allas intresse att bidragskulturen bryts. (”En ny integrationspolitik” 2002: 10-11)

Folkpartiet förutsätter att ”de andra”, i detta fall de sjuka (hos läkaren), de socialt utslagna (hos socialsekreteraren) och de arbetslösa (hos arbetsförmedlaren) ”argumenterar” för att få leva på bidrag, de tar fasta på det ”sjuka” hos sig själva. Med andra ord: de *vill* inte bidra till samhället. Diskursanalytikern ställer sig genast frågan om vilka följder för den sociala praktiken som är handlingsbetingelser för detta exempel av MUD. När folkpartiet säger att det är ”svårt” för ämbetsmannen att argumentera mot bidragstagarens krav på fortsatt bidrag implicerar MUD att tjänstemannen bör vara påstridig och inte så lätt falla till föga för klientens krav på ersättning. Det är alltså en sanning i diskursen att förvaltningen bör ställa högre krav på socialförsäkringssystemens förmånstagare. En tänkbar konsekvens av detta är t.ex. att det blir svårare att bli sjukskriven vid sjukdom.

4.1.2 Jobbgarantin

En aspekt av SID som jag tog upp i presentationen av diskursen är tanken på att det, om nödvändigt, är berättigat att ta till tvång för att sätta de som ska integreras i betalt arbete. I mitt material finns denna tanke representerad i förslaget om

införandet av en ”Jobb- och utvecklingsgaranti” samt i en debattartikel av Lars Leijonborg och Mauricio Rojas (2005). Denna garanti är tänkt att delvis ersätta dagens socialbidrag. Meningen är att den som söker socialbidrag redan efter fem dagar skall placeras i ett ”samhällsnyttigt arbete” (”Bryt utanförskapet!” 2005: 38) och då få uppbära ett försörjningsstöd. Det samhällsnyttiga arbetet ska upphandlas av bemanningsföretag som skall upprätta särskilda bemanningspooler för ändamålet (”En ny integrationspolitik” 2002: 11). Kommunernas yttersta försörjningsansvar för den som inte kan försörja sig (socialbidraget) sätts åt sidan eftersom den som säger nej till att medverka i bemanningspoolen vägras ersättning på socialbidragsnivå (ibid.). Utifrån detta sakförhållande blir det relevant att tala om ett arbetstvång. Att förslaget är ett resultat av SID:s närvaro i materialet - och inte bara en besparingsreform, syftande till att minska den tunga budgetpost som socialbidraget utgör för kommunerna - framkommer inte minst av att folkpartiet gör bedömningen att deras jobbgaranti kommer att kosta mer än dagens socialbidragssystem (”Bryt utanförskapet!” 2005: 39). Förtjänsten ska istället vara en ökad integration. Att samhällets institutioner påverkas av diskursen blir här tydligt då SID-tänkandet i detta fall betingar ett förslag av nedläggning av arbetsmarknadsstyrelsen (”Bryt utanförskapet!” 2005: 31); jobbgarantin skall som nämnts ovan istället skötas av bemanningsföretag.

Förslaget har också anknytning till MUD eftersom ”jobbgarantins” ändamål är att bryta ”bidragsberoendet”, det heter exempelvis att: ”Nackdelarna med att hamna i bidragsberoende är så stora att en ’jobbgaranti’ bör gälla för flyktinginvandrare, likaväl som för andra långtidsarbetslösa” (”En ny integrationspolitik” 2002: 4). Jobbgarantin fungerar alltså som ett verktyg för att socialt disciplinera de som lever i utanförskapets ”bidragsberoende”.

I debattartikeln som nämndes ovan förs ingen diskussion om alternativa orsaker till utanförskapet (i sammanhanget definierat som arbetslöshet); ordet ”diskriminering” förekommer inte ens vilket kan tyckas vara märkligt då en diskussion om denna diskriminering förs både av politiker och forskare (jfr bl.a. Kamali 2005: 52-54; Lundh 2005: 76-78). Utifrån MUD är detta emellertid helt logiskt eftersom intresset riktas mot beteendet hos dem som lever i utanförskap och deras ”bidragsberoende”, inte mot samhällets strukturer.

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att tankarna bakom förslaget hör till SID med hänsyn till dess betoning på arbete som integrationspolitiskt verktyg, och till MUD eftersom förslaget präglas av föreställningen att det är kravlösheten på de arbetslösa som är orsaken till deras arbetslöshet.

4.1.3 De hushållsnära och de lågavlönade tjänsterna

Ett tema som förekommer i materialet anknyter till den s.k. pigdebatten. Det handlar om ett förslag att skattesubventionera marknaden för de hushållsnära tjänsterna. Folkpartiet menar att det idag inte finns en fungerande, ”vit”, marknad för hushållsnära tjänster. Genom att skattesubventionera köp av dessa typer av tjänster vill folkpartiet skapa en marknad där priset på ”vita och hederliga

tjänster” skulle ”kunna sättas till omkring 100 kronor per timme, totalt” (”Bryt utanförskapet!” 2005: 40).

Att öppna för en legal marknad för sådana tjänster skulle [...] ge stora möjligheter för grupper som idag lever i utanförskap att ta ett första och avgörande steg i en arbetsmarknadskarriär. (ibid.)

Det intressanta i sammanhanget är att subventionen av marknaden för de hushållsnära tjänsterna blir ett självklart integrationspolitiskt verktyg inom ramen för SID. Det heter att ”grupper som idag lever i utanförskap” kan ta ett ”steg i en arbetsmarknadskarriär”; den flytande signifikanten ”utanförskapet” definieras alltså här som frånvaro av ”arbetsmarknadskarriär”. Denna ytterst smala definition är uttryck för SID.

Vidare kan man i förslaget se en annan sida av SID, nämligen dess tendens att inte intressera sig för de ojämlikheter som finns mellan människor med betalda arbeten. Att de hushållsnära tjänsterna är dåligt betalda och har låg status problematiseras inte, tvärt om betraktas den låga lönekostnaden som en fördel eftersom den kan leda till ökad sysselsättning. Detta gäller naturligtvis inte bara för de hushållsnära tjänsterna. När han diskuterar integrationspolitik citerar Lars Leijonborg statsministern:

'Jag skulle vilja göra mer för de som tjänar 14000', sade Göran Persson i en intervju. Det skulle jag med. Men jag skulle först och främst vilja göra mer för att flera fick möjlighet att tjäna åtminstone 14000. (1999: 102)

Denna lite lustiga polemik har i sammanhanget också uttryckts som ”[o]ckså låglönejobb är bättre än bidragsberoende” (”Bryt utanförskapet!” 2002: 4). Förutom att vara ytterligare ett exempel på hur SID och MUD går hand i hand – sysselsättning är medlet mot utanförskap och bidragsberoendet hindret – kan vi göra en intressant koppling till det sammanhang där Levitas utvecklat sin teori, Storbritannien, för att visa hur samma diskurs kan få olika institutionella konsekvenser beroende på var den fått fäste. SID-tanken att skapa låglönejobb åt ”de andra”, de som lever i utanförskap, skulle för en politiker i Storbritannien lättast ha frambringats med hjälp av ett instrument som saknas i Sverige: kontrollen över minimilönerna. Leijonborg däremot - som tydligen inte vill ändra på ”den svenska modellen” där arbetsmarknadens parter sköter lönesättningen - föreslår istället en sänkning av arbetsgivareavgifterna: ”sänkta löneskatter är en [...] väg till sänkta lönekostnader...” (Leijonborg 1999: 103). De sociala konsekvenserna skulle förmodligen bli snarlika.

4.1.4 Arbetsrätten

En central institution i det svenska arbetslivet är den starka arbetsrätten. Folkpartiet menar att den inom arbetsrätten så centrala principen, sist in - först ut, är ”den mest diskriminerande av alla våra lagar och regler” (”Bryt utanförskapet!” 2005: 19). Det heter vidare att arbetsrätten måste ”reformas så att flexibilitet och

mottaglighet uppmuntras” och att ”arbetet att modernisera arbetsrätten måste fortsätta” (”En ny integrationspolitik” 2002: 12). Vilken förståelse av arbetsrätten ligger då bakom dessa förslag? Följande citat ur materialet hjälper oss att förstå:

Arbetsrätten ger ett gott skydd för den som har ett arbete men den utgör ett hinder för den som står utanför. Arbetsgivare känner tveksamhet inför att ”chansa” genom att exempelvis anställa en person med invandrabakgrund – om det inte fungerar är ju arbetsgivaren efter sex månader ”fast” med den nyanställde. (ibid.)

Det är här SID som gör sig till känna. Arbetsrätten är ett ”hinder” för dem som står utanför arbetsmarknaden och därmed ett hinder för integration. Uppfattningen inom SID att integration skapas genom att sätta folk i arbete betingar den att föreslå institutionella förändringar, här i form av försämring av arbetsrätten. De sociala konsekvenserna kan tänkas bli minskad anställningstrygghet.

4.2 Utanförskapets kultur

Från avsnittet där Levitas tre diskurser presenterades vet vi att MUD betraktar de som lever i utanförskap som kulturellt välavgränsade från samhället i stort. Vi vet också att diskursen intresserar sig för beteendet och moralen hos ”de andra”.

Där Levitas upptäckt att MUD inom New Labour lägger tonvikten på oansvariga sexualvanor och kriminalitet bland det brittiska utanförskapet ställer jag frågan om vilken bild av det svenska utanförskapets kultur, moral och beteende folkpartiet presenterar.

4.2.1 Två sorters utanförskap

Folkpartiet skiljer mellan två olika sorters utanförskap, dels vad jag har valt att kalla ”det infödda utanförskapet” och dels invandrarnas utanförskap – det ”djupa utanförskapet”:

Den bristande integrationen eller utanförskapet kan bli ännu djupare när det kombineras med invandringen och existensen av betydande kulturskillnader mellan de som lever i utanförskap och majoritetsbefolkningen. [...] Detta är vad vi kan kalla djupt eller kommunikativt utanförskap och det skiljer på ett markant sätt den situation i vilken invandrade grupper kan befinna sig jämfört med infödda grupper som också drabbas av utslagning och utanförskap. (”Bryt utanförskapet!” 2005: 12)

Bland invandrarnas utanförskap,

...uppstår kollektiva förhållningssätt samt gemensamma referenspunkter och värderingar som bildar grunden för en specifik kultur, en kultur som helt kretsar kring det utanförskap som alla delar med varandra och som präglar livets alla situationer (”Bryt utanförskapet!” 2005: 13).

Skillnaden ligger alltså i att invandrarnas utanförskap är ”rikare” på utanförskapskultur än vad det generella utanförskapet är. Eftersom detta sätt att betrakta utanförskapet är en del av MUD kan vi fånga distinktionen genom visa hur folkpartiets indelning av utanförskapet i två typer är det samma som att betona två olika sidor av MUD:s förståelse av utanförskapet. För det generella utanförskapet gäller att det präglas av ett ”bidragsberoende” eller en ”bidragskultur”. Exempel på denna föreställning i mitt material presenterades i avsnittet ”Syssestättningens betydelse och antagonister”. När MUD betraktar den andra typen av utanförskap, det ”djupa utanförskapet”, väcks ett intresse inte bara för ”bidragsberoendet” (som föreligger även för denna typ av utanförskap), utan också för andra beteendemässiga och moraliska frågor. Frågan om vilket beteende ”vi” kan *tolerera* dyker därför upp.

4.2.2 Toleransen och kvinnoförtrycket

Ett centralt tecken i MUD i en folkpartistisk kontext är nodalpunkten ”tolerans”. Diskursen pekar ut vilken moral och vilket beteende från ”de andra”, som ”vi” skall tolerera. Det är utifrån hur de förhåller sig till vår tolerans som utanförskapskulturellt betingade beteenden får status som något oacceptabelt. Låt problematisera tecknet ”tolerans” i diskursen. Om begreppet skriver idéhistorikern Michael Azar¹⁵:

När man talar om nödvändigheten av tolerans mot ”de andra” så har man i själva verket redan *accepterat att det finns en tydlig gräns mellan oss och de andra och det är de andra som är problemet – och att det är vi som sitter på lösningen*. [...] [Man] accepterar gränsdragningen mellan svenskar och invandrare som självklart i detta avseende. Det vill säga: att frågan om toleransen alltid är en fråga som berör i vilken grad ”vi” skall vara toleranta mot ”dom”. (2005: 3, kursivering i originalet)

Under rubriken ”Förtydliga toleransens gränser” kan man i ”En ny integrationspolitik” läsa följande:

Toleransen har en gräns. Ibland har vi i Sverige, av rädsla för att framstå som inskränkta eller intoleranta, valt att inte ta itu med problem. [...] Det förekommer till exempel tvångsäktenskap och äktenskap mellan barn, som görs upp över deras huvuden. Det förekommer så kallade hedersmord. Och morderna är sannolikt bara toppen på ett isberg [...] (2002: 14)

MUD intresserar sig här alltså för företeelser som tvångsäktenskap, äktenskap mellan barn, hedersmord och, som vi snart skall se, könsstympning. MUD oroar sig dessutom för att detta bara är ”toppen på ett isberg”. Jag menar inte för ett

¹⁵ Azar (2005) presenterar inte explicit sin vetenskapsteoretiska utgångspunkt men det är inte svårt att dra slutsatsen att han arbetar med socialkonstruktivistisk teori som grund. Detta utifrån att han avvisar en essentialistisk identitetsuppfattning (föreställningen om att det finns något sådant som en kärnfull, äkta ”svensk” identitet som här står i motsatsförhållande till en invandraridentitet).

ögonblick att det istället borde vara ”vi” som accepterar ”de andras” kultur. Istället bör vi ställa oss frågan varför det just är kategorin ”invandrare” som ekvivaleras med t.ex. elementet ”hedersmord” i diskursen. Elementet skulle lika gärna kunna kopplas till en något mindre grov stereotyp som ”invandrare från mellanöstern” eller till gruppen ”kriminella”. Detta är utifrån ett socialkonstruktivistiskt perspektiv en självklarhet eftersom ingen uppdelning i grupper är på förhand given (Jørgensen Winther & Phillips 2000: 52). Ur integrationssynpunkt kan man problematisera den kategorisering folkpartiet här gör. Kategoriseringen kan sägas vara mindre lämplig då en konsekvens av den blir att den stigmatiserar gruppen ”invandrare” och gör avståndet mellan ”oss” och ”de andra” längre.

Med ytterligare ett exempel på hur MUD tillskriver ”de andra” problem vill jag visa en annan konsekvens av att koppla sådant som inte kan tolereras till just kategorin ”invandrare”.

Den som genom att utöva auktoritet, våld, kvinnlig könsstympning, praktisera tvångsäktenskap med mera vill upprätthålla ett kvinnoförtryck inom familjen eller släkten, kan inte leva i Sverige. Det sätter svenska lag stopp för, och den lagen ska tillämpas. Valet av Sverige som tillflyktsort undan annat förtryck i hemlandet medger inte heller detta. Detta måste vara klart. (”En ny integrationspolitik” 2002: 16)

Vid en första anblick verkar stycket förnuftigt; utövande av kvinnoförtryck är ett oroande beteende. Problematiskt blir det när vi begrundar vilka som är den tänkta adressaten till ställningstagandet. Det är nämligen de som i Sverige sökt en ”tillflyktsort undan [...] förtryck i hemlandet”, de som ”valt” Sverige. Med andra ord: invandrare eller ”de andra”. Folkpartiet menar här alltså att de som ”genom auktoritet” eller ”våld” vill ”upprätthålla ett kvinnoförtryck inom familjen eller släkten” står att finna bland ”de andra”. Genom att på detta sätt placera problemen med kvinnoförtryck hos ”de andra” döljer man förekomsten av förtrycket i det svenska samhället, hos ”oss”, där det naturligtvis också existerar. För inte är det väl våra ”svenska” hustrumisshandlare som folkpartiet här menar ”[inte kan] leva i Sverige”? Genom att sätta likhetstecken mellan - för svenska förhållanden - icketytiska varianter av kvinnoförtryck såsom könsstympning och tvångsäktenskap och kvinnoförtryck utövat genom auktoritet och våld i allmänhet både osynliggör folkpartiet omfattningen av problemet med kvinnoförtryck i det svenska samhället och stigmatiserar ”de andra”.

Vilken strategi har då MUD för att hantera problemen med ”de andra”? Vid sidan av att konstatera att de inte kan stanna här, vill säga. Jo, man vill ”tydliggör[a]

...toleransens gränser. Kvinnlig könsstympning, hedersmord eller tvångsäktenskap ska aldrig godtas. Förtydliga medborgarskapet. Medborgarskapets rättigheter och skyldigheter ska vara tydliga. (Jakobsson 2004: 33f)

Här framgår diskursens institutionella konsekvenser: ”Förtydliga medborgarskapet” heter det ju. Men vad innebär detta, enligt folkpartiet?

4.2.3 Medborgarskap och språktest

Ett studium av folkpartiets diskussion om medborgarskapet som integrationspolitiskt verktyg blir en intellektuell besvikelse. Den saknar nämligen nästan helt substans och bör definieras som ren symbolpolitik. Med symbolpolitik menar jag en politik som får sin betydelse genom vad den symboliserar snarare än att dess effekter spelar roll.¹⁶

Argumentet folkpartiet anför för medborgarskapets betydelse i ett integrationspolitiskt sammanhang kan sammanfattas med deras egna ord: ”Det ska alltså vara något eftersträvansvärt att bli svensk medborgare”. För att uppvärdera medborgarskapet ”bör man överväga att genomföra medborgarskapsceremonier i en större utsträckning...”. (”En ny integrationspolitik!” 2002: 17) Vill man ändå hitta en konkret innebörd i folkpartiets beskrivning av medborgarskapet kan man finna två egenskaper som beskriver den nysvenska medborgaren: hon har inte ägnat sig åt brottslig verksamhet under tiden hon haft uppehållstillstånd och har dessutom ”tillägnat sig en acceptabel förmåga att förstå och själv tala svenska”. Att tala svenska skall alltså vara en förutsättning för att få medborgarskap. Paradoxalt nog menar folkpartiet samtidigt att ”kravet på godkänt SFI [svenska för invandrare] bör rensas ut ur begreppet ’anställningsbar’” (”En ny integrationspolitik” 2002: 10). När man inte ska behöva kunna svenska för att arbeta men däremot för att få medborgarskap är det onekligen SID som talar. I övrigt hör tankegodset i förslaget om språktest till MUD. Utanförskapet anses bl.a. bero på ”de andras” ovilja att lära sig svenska. Det är ju inte ett förslag om att underlätta inlärningen av svenska språket utan bara ett test för att undersöka kunskaperna.

Det är svårt att se de symboliska *fördelarna* med folkpartiets förslag. Snarast är risken att de leder till ett ökat avstånd mellan ”oss” och ”de andra”. Som ett politiskt verktyg att bemöta beteende hos ”de andra” som ”vi” inte kan tolerera torde medborgarskapet vara ganska verkningslöst. Medborgarskapet innebär ju, i folkpartiets tappning, inte mer än att individerna med det problematiska beteendet inte kan bli medborgare. Risken finns att de problematiska ”andra” inte ens har denna ambition, trots de förslagna ceremonierna.

4.2.4 Missbruket av gästfriheten

Tecknet ”gästfrihet” dyker upp på diskursordningen. Folkpartiet menar att kriminellt belastade invandrare idag gör sig skyldiga till ett missbruk av den svenska ”gästfriheten” (”Bryt utanförskapet!” 2005: 8, 51-52). Dessutom menar man att missbruket leder till rasism i det svenska samhället: ”Att låta bovar och kriminella stanna i Sverige, det föder verkligen främlingsfientlighet” (Mauricio Rojas citerad i Lönnaeus 2005). För att bekämpa detta missbruk förslår folkpartiet att invandrare som antingen begår vissa typer av brott, begår brott som har

¹⁶ Se Santesson-Wilson (2003: 35-41) för en djupare diskussion om begreppets innebörd.

straffvärdet två år i straffskalan eller dömts till fängelse tre gånger *automatiskt* ska dömas till utvisning på livstid. Detta utan särskild prövning i det individuella fallet ”De andra” ska alltså särbehandlas av rättsväsendet just därför att de är utländska medborgare. Förslaget, präglad av MUD, är intressant av flera skäl.

För det första därför att ”gästfrihet” är något man visar främmande. Identiteten ”invandrare” ekvivaleras alltså med ”främmande”. De är inte en del av ”oss” utan något annat. Detta får institutionella konsekvenser såtillvida att förvaltningen (domstolarna) skall göra skillnad på ”oss” och ”de andra”.

För det andra kan man notera och utifrån ett socialkonstruktivistiskt perspektiv problematisera, föreställningen att främlingsfientligheten orsakas av ”de andras” beteende. Kategorin ”invandrare” kan nämligen inte sägas ha ett kriminellt beteende som ontologiskt given egenskap. Det är istället en egenskap de får i just denna diskurs. Därför kan inte främlingsfientlighet hos ”oss” skyllas på karaktärsdrag hos ”de andra”.

4.3 Summering

Mitt helhetsintryck är att de allra största delarna av den folkpartistiska integrationspolitiken låter sig tolkas med hjälp av Levitas idealtyper. Vissa teman i politiken hamnar dock utanför min analys. Till dessa hör förslag om att marginaliserade stadsdelar, där utanförskapet är stort, ska erbjudas statliga räntefria lån genom ”solidaritetsbanker”. Vidare har skol- och bostadspolitik också betydelse inom integrationspolitiken enligt folkpartiet (jfr bl.a. ”Bryt utanförskapet!” 2005: 6; ”En ny integrationspolitik” 2002: 18-19). För dessa områden har mina analytiska verktyg visat sig vara otillräckliga. Detta är dock undantag och efter en noggrann genomgång av materialet framstår SID som den mest dominerande diskursen på diskursordningen. Det heter att ”[a]rbete är nyckeln till integration” (”Bryt utanförskapet!” 2005: 34) eller ”arbete är nyckelordet” (”En ny integrationspolitik” 2002). Även MUD är mycket framträdande. RED däremot, med sin syn på fattigdom som utanförskapets orsak förkastas helt och fungerar istället som en tankemodell som folkpartiet tar avstånd ifrån, här ett exempel:

Att tala om fattigdom definierad som exempelvis en relation till andras inkomster – genom så kallad relativa fattigdomslinjer – är tämligen meningslöst om denna ”fattigdom” inte hindrar människor att utvecklas, leva fullvärdiga liv och förverkliga sina livsprojekt. (”Bryt utanförskapet!” 2005: 15)

Utifrån ett svenskt perspektiv bör det noteras att SID inte förekommer enbart i folkpartistisk politik utan finns hos flera partier i större eller mindre utsträckning. Professorn i socialt arbete Masoud Kamali talar om något han benämner ”arbetslinjen”. Denna linje är en politik som menar att vägen till integration av ”de andra” går genom arbete och har enligt Kamali kommit att dominera svensk integrationspolitik:

Under de senaste decennierna har Sveriges invandrapolitik fokuserat på integration av invandrarna i det svenska samhället. En av de viktigaste vägarna till integration, enligt integrationspolitiken, har gått genom arbete. Om personer med invandrabakgrund har ett arbete tycks de anses vara integrerade. Sålunda, och oavsett om man är läkare eller civilingenjör och tvingas jobba som städare eller pizzabagare, anses man enligt den så kallade "arbetslinjen" vara integrerad. (2005: 52)

Tankarna bakom denna politiska linje stämmer väl överens med hur vi förstår SID. Till Kamalis iakttagelse bör tilläggas att SID även förekommer i EU. Levitas påpekar att New Labour har hämtat inspiration från EU:s fattigdomsprogram som i allt större utsträckning har kommit att innehålla tankegodis som passar in i SID (1998: 23-26). Även folkpartiet hänvisar till EU för att ge tyngd bakom sina förslag (jfr "Bryt utanförskapet!" 2005: 15-17).

4.4 Den diskursiva kategoriseringen och dess dubbla baksida

Som framgått av mina exempel i detta kapitel så är den folkpartistiska integrationspolitiken så som den framträder i mitt material präglad av ett tänkande i termer av ett "vi" och ett "dem". Detta är sant för politikens olika delar men läst sammantaget förstärks intrycket ytterligare. Tänkandet är en konsekvens av diskursernas indelning av samhället i en inkluderad och en exkluderad grupp. Flera olika dikotomier fungerar synonymt. I min framställning har jag oftast använt mig av benämningarna "vi" och "de andra" men samma tanke uttrycks med flera olika ordpar t.ex. "svenskar" – "invandrare", "infödda" – "nysvenskar" eller "det svenska samhället" – "utanförskapet". Användningen varierar både i mitt material och i litteraturen. I engelskspråkig litteratur ser man ofta benämningarna "ingroup" – "outgroup".¹⁷ I enlighet med den socialkonstruktivistiska antiessentialistiska synen på identiteter avvisas här tanken på att "de andra" är på ett visst sätt. Istället är kategorin "de andra" diskursivt konstruerad. Till dessa kategorier knyts sedan en innebörd och en moral (Börjesson 2003: 24).

Diskursens kategorier utgör en sanning i diskursen och talar om för oss hur verkligheten ser ut. I feministisk teori är den mest centrala uppdelningen av vår sociala verklighet den mellan de två könen (Winther Jørgensen & Phillips 2000: 53). Den folkpartistiska diskursordningen, genom att vara präglad av SID och MUD, presenterar istället verkligheten som en problemfylld relation mellan "oss" och "de andra" där "vi" är för toleranta och borde ställa högre krav på "de andra" för att integration skall kunna uppnås.

¹⁷ Jfr t.ex. Triandafyllidou (2000) som är en studie av sydeuropeisk immigrationsdiskurs.

Som jag ser det har ”vi” och ”dem”-tänkandet två baksidor. Den ena är den som Levitas uppmärksammar:

The term social exclusion is intrinsically problematic. It represents the primary significant division in society as one between an included majority and an excluded minority. [...] Attention is drawn away from the inequalities and differences among the included. (1998: 7)

Levitas förhåller sig alltså framförallt skeptisk till utanförskapets diskurser eftersom de maskerar skillnader bland ”oss” och i samhället i stort. Hon menar att tankesättet tenderar att lägga samhällets problem utanför helheten, i ”utanförskapet” (Levitas 1998: 7). Detta är riktigt och gäller i lika stor grad för folkpartistisk integrationspolitik som för New Labours.

Jag vill dock främst peka på ett annat problem genom att rikta uppmärksamheten mot de konsekvenser ”vi” och ”de andra” tänkandet får för ”de andra”, de som lever i utanförskapet. Som jag visat riskerar framförallt MUD att leda till en stigmatisering av ”de andra”, genom att de beskrivs som kulturellt annorlunda (i min kontext bl.a. genom att utmåla dem som bidragsberoende och kvinnoförtryckande). När just gruppen ”invandare” utmålas som ovilliga att arbeta bör socialkonstruktivisten stanna upp: det implicerar ju att graden av arbetsmoral skulle vara knuten till en etnisk identitet, vilket per definition måste avfärdas. Konsekvensen av denna form av stigmatisering är att den istället för att leda till ökad integration riskerar att fördjupa utanförskapet och förlänga avstånden mellan ”oss” och ”de andra”. Idéhistorikern Amanda Peralta¹⁸ är inne på samma spår:

Genom att med särskiljande begrepp stämpla ”de andra” som annorlunda, som speciella fall, som ett problem, och genom att placera dem i särskilda kategorier, håller man dem utanför och avskilda från samhället som helhet. (2005: 201)

Den diskursiva kategoriseringen i ”vi” och ”de andra” har också potentiella maktimplikationer. Makten att ställa krav ligger hos ”oss”, ”de andra” har bara att anpassa sig efter våra ”krav”.

Avslutningsvis kan man fråga sig om inte en integrationspolitik måste formuleras i termer av problemen med ”de andra”? Med ett assimilationistiskt ideal och med en föreställning om ett ”utanförskap” måste den kanske det. Men för att vara konstruktiv kan man peka på att det med en bredare förståelse av begreppet integration öppnas nya möjligheter. Som en motsats till ”utanförskapet” talar Levitas om ”the inclusive society”:

The idea of an inclusive society potentially forces onto the agenda this larger question of what kind of society we want to live in – and indeed, the question of who 'we' are. (2003)

¹⁸ Peralta arbetar explicit utifrån en socialkonstruktivistisk teori.

Integrationspolitiken behöver alltså inte fokusera på ”de andras” problem utan kan också rikta sin uppmärksamhet på ”oss” och vilket samhälle ”vi” vill ha. Genom en diskussion mellan två parter, och inte en monolog där makten potentiellt ligger hos ”oss”, kan integrationen förhandlas fram.

5 Sammanfattning

Min uppsats har visat att folkpartiets integrationspolitik syftar till att bryta ett ”utanförskap”. Utifrån Levitas teori kan man säga att partiets förståelse av begreppet anknyter till SID och MUD. Jag har tagit upp exempel på hur detta påverkat deras politiska förslag och några tänkbara konsekvenser detta kan få för samhällets institutioner och individer. Här följer en *mycket* kort sammanfattning av de exempel jag lyft fram och vilket diskurs de är en del av.

Folkpartiet uppfattar problemet med utanförskapet delvis som ett sysselsättningsproblem (SID). På grund av bidragsberoende etc. väljer människor som lever i utanförskapet att inte arbeta (MUD). En metod för att motverka detta beteende är införandet av en ”jobbgaranti”, vilket innebär att socialbidragstagare placeras i ”samhällsnyttigt arbete” (MUD). Diskursen betingar en nedläggning av AMS då dessa arbeten ska upphandlas av privata bemanningsföretag. Folkpartiet menar dessutom att förvaltningen inte varit tillräckligt restriktiv vid bedömningarna av vilka som skall få ersättning från socialförsäkringssystemen.

En annan strategi att öka sysselsättningen är att sänka arbetsgivarens lönekostnader (SID). Ett konkret förslag på detta är att subventionera marknaden för de hushållsnära tjänsterna (SID). Diskursen betingar också föreslagna försämringar i arbetsrätten (SID).

Folkpartiet skiljer mellan ett generellt utanförskap och invandrarnas utanförskap. Det senare utmärks av en stark utanförskapskultur där inte bara bidragsberoende, utan också av kvinnoförtryck och kriminalitet förekommer (MUD). Diskursen betingar en uppvärdering av institutionen medborgarskapet som en metod att motverka utanförskapskulturen (MUD). Detta genom att införa ceremonier vid utdelandet och skärpning av kraven på vem som kan bli svensk medborgare. Förutom att man inte skall få ha begått brott under den tid man haft uppehållstillstånd kräver folkpartiet dessutom att man genomgår och klarar ett språkstest.

Jag har också visat att en diskursiv kategorisering av individerna i Sverige i ett ”vi” mot ”de andra” blir en konsekvens av politiken där ”de andra” ofta får skulden för sitt eget utanförskap. Denna diskursiva kategorisering blir också tydlig inte minst när diskurserna betingar förslag på att ”de andra” skall särbehandlas av svenska domstolar och när folkpartiet talar om problemet med missbruk av ”gästfriheten”.

Förutom att ha bidragit med nya perspektiv på folkpartiets integrationspolitik och pekat på konsekvenser av ett ”vi” och ”dem” tänkande i integrationspolitiska diskurser är det min förhoppning att jag genom min uppsats också visat att Levitas idealtyper är användbara för att ge nya perspektiv på integrationspolitik även utanför det sammanhang hon utvecklat den.

6 Referenslista

Källor

Officiella partidokument

En ny integrationspolitik. 2002

Utanförskapets karta. 2004

Bryt utanförskapet, bekämpa bidragsberoendet! Ett liberalt aktionsprogram för arbete istället för bidrag. 2005

Bryt utanförskapet! 2005

Övrigt

Fonseca, Juan, 1998. "Jag irriterar framgångsrika invandrare" *Dagens Nyheter* 1998-08-15

Jakobsson, Johan, 2004. "Ett nytt folkparti mot snällismen", *Svensk Linje* nr 4, s. 33f

Karlsson, Kristian, 2004. "'Vi har grävt djupare i våra rötter'. Svensk Linje har träffat Lars Leijonborg", *Svensk Linje* nr 4, s. 16f

Leijonborg, Lars, 1999. *Nya frihetstiden. Om makten över våra liv*. Stockholm: Ekerlids Förlag

Leijonborg, Lars, 2005. "Bryt utanförskapet!", *Frisinnad Tidskrift*

Leijonborg, Lars, Rojas, Mauricio, 2005. "Kräv samhällsnyttigt arbete av alla som får socialbidrag" *Dagens Nyheter* 2005-02-09

Lönnaeus, Olle, 2005. "Fp vill utvisa kriminella utlänningar", *Sydsvenska dagbladet*, 2005-03-02

Litteratur

Azar, Michael, 2005. *Tolerans*. Internetkälla (tillgänglig 2005-07-15): <http://www.sverigemotrasism.nu/upload/docs/tolerans.pdf>

Bergström, Göran, Boréus, Kristina, 2000. *Textens mening och makt*. Lund: Studentlitteratur

Burr, Vivien, 1995. *An introduction to social constructionism*. London: Routledge

Börjesson, Mats 2003. *Diskurser och konstruktioner. En sorts Metodbok*. Lund: Studentlitteratur

Dahl, Robert, 1957. "The Concept of Power." *Behavioral Science* vol. 2: 201-205.

Ekström M., Larsson L, 2000. *Metoder i kommunikationsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur

Esaiasson, Peter, Gilljam, Mikael, Oscarsson, Henrik, Wängnerud, Lena, 2003. *Metodpraktikan. Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Andra Upplagan. Stockholm: Norstedts Juridik AB

- Hague, Rod, Harrop, Martin, Breslin, Shaun. 1998. *Comparative government and politics. An introduction*. Fourth Edition. Basingstoke: Macmillan
- Hall, Patrik, 2003. "Diskursanalys av nationell identitet", s. 109-137 i Petersson, Bo, Robertson, Alexa (red.) *Identitetsstudier i praktiken* Malmö: Liber
- Hall, Patrik, 2004. "Autonoma krafter och anpassade människor: diskursiv makt inom svensk IT-politik." *Statsvetenskaplig tidskrift* vol. 106, s. 97-124
- Howarth, David, 2000. *Discourse*. Buckingham: Open University Press
- Kamali, Masoud, 2005. "Ett europeiskt dilemma. Strukturell/Institutionell diskriminering" i de los Reyes Paulina & Kamali Masoud (red.) *Bortom Vi och Dom. Teoretiska reflektioner om makt, integration och strukturell diskriminering*. (SOU 2005:41)
- Levitas, Ruth, 1998. *The Inclusive Society? Social Exclusion and New Labour*. Basingstoke: Palgrave
- Levitas, Ruth, 1999. *New Labour and social exclusion*. Nottingham Conference Political Studies Association, Nottingham. Internetkälla (tillgänglig 2005-07-15): <http://www.psa.ac.uk/cps/1999/levitas.pdf>
- Levitas, Ruth, 2003. *The Ideal of Social Inclusion*. Social Inclusion Research Conference, Ottawa. Internetkälla (tillgänglig 2005-07-15): <http://www.ccsd.ca/events/inclusion/papers/rlevitas.htm>
- Lundh, Christer, 2005. *Invandringen till Sverige*. Stockholm: SNS Förlag
- Lundquist, Lennart, 1993. *Det vetenskapliga studiet av politik*. Lund: Studentlitteratur
- Neumann, Iver, B. 2003. *Mening, materialitet, makt. En introduktion till diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur
- Peralta, Amanda 2005. "Det sagda och det tänkta. Begrepps användning och begreppsskifte i diskursen om invandrare och invandrapolitik." i de los Reyes Paulina & Kamali Masoud (red.) *Bortom Vi och Dom. Teoretiska reflektioner om makt, integration och strukturell diskriminering*. (SOU 2005:41)
- Santesson-Wilson, Peter, 2003. *Studier i symbolpolitik*. Lund: Lund Political Studies 129
- Triandafyllidou, Anna, 2000. "The Political Discourse on Immigration in Southern Europe: A Critical Analysis.", *Journal of Community & Applied Social Psychology*, vol. 10, s. 373-389
- Winther Jørgensen, Marianne, Phillips, Louise, 2000. *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur